

in the desired direction. The novelty of the work is the recommendations on the necessity of introduction the general national register of scientific schools. A pedagogical research bases were worked out on the example of scientific schools register of public scientific organization of the Ukrainian scientists which is the Interdisciplinary academy of sciences of Ukraine.

Key words: scientific school, scientific leader, leader, interdisciplinary science.

УДК 37(09): 001. 891. 5

Е. А. Панасенко

ДИДАКТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У ВІТЧИЗНЯНИХ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ (1945–1991 рр.)

У статті схарактеризовано дидактичний експеримент як один з провідних типів експериментів у науково-педагогічних дослідженнях радянської доби. З'ясовано сутність понять "експеримент", "педагогічний експеримент", "дидактичний експеримент", визначено мету та основні завдання дидактичного експерименту. Представлено типову структуру дидактичного експерименту, а також його характерні особливості та специфічні риси. Зроблено акцент на тому, що досвід експериментування науковців досліджуваного періоду в галузі дидактики є цінним для сьогодення в умовах швидкого поширення нових технологій навчання.

Ключові слова: методи наукового дослідження, експеримент, дидактичний експеримент, науково-педагогічне дослідження, структура та зміст дидактичного експерименту.

Постановка проблеми. Процес модернізації вітчизняної системи освіти, створення концептуальних основ оновлення сучасної школи і наповнення педагогічної діяльності новим змістом передбачає розробку фундаментальних теоретичних та експериментальних досліджень. Безумовно, дослідницька робота передбачає проведення глибокого аналізу, синтезу й узагальнення педагогічних фактів, що сприяє збагаченню педагогічної теорії. Проте одних теоретичних методів недостатньо для створення нових освітніх стандартів. Унікальним методом, що поєднує теоретичне та емпіричне пізнання, є педагогічний експеримент. Це найбільш точний метод наукового дослідження, який дозволяє структурувати цілісні явища на складові елементи, варіювати умови для їхнього функціонування, дослідити розвиток окремих зв'язків і точніше фіксувати результати процесів або явищ, що вивчаються.

Педагогічний експеримент є ефективним засобом розробки та впровадження інновацій, що лежать в основі розвитку та оновлення системи освіти. Удосконалення вчителя та педагогічного процесу в цілому повністю залежить від процесу експериментування, у ході якого створюється нова освітня практика.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Окремим питанням організації педагогічного експерименту присвячені наукові студії сучасних учених: О. Адаменко, С. Гончаренка, Л. Кайдалової, Т. Кожухової, О. Рудницької, В. Тушевої, Б. Шиян, В. Шпалінського та ін.

Експеримент як провідний метод наукового дослідження в галузі дидактики дослідили відомі вчені радянського періоду: С. Архангельський, Ю. Бабанський, О. Басов, В. Беспалько, М. Болдирев, Г. Воробйов, М. Данилов, В. Загвязинський, Л. Занков, А. Киверялг, В. Краєвський, О. Піскунов, Я. Скалкова, М. Скаткін та ін.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення та аналіз дидактичного експерименту у вітчизняних науково-педагогічних дослідженнях радянської доби.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічне дослідження – це процес і результат наукової діяльності, спрямований на здобуття суспільно значущих нових знань про закономірності, структуру, механізм навчання та виховання, теорію та історію педагогіки, методіку організації навчально-виховної роботи, її зміст, принципи, методи та організаційні форми. Педагогічні дослідження класифікуються за різними засадами. За типом зв'язку науки і практики виокремлюють: фундаментальні, прикладні дослідження та розробки; залежно від використання в дослідженні експерименту – теоретичні та експериментальні [7, с. 384].

Експеримент є важливою частиною науково-педагогічного дослідження. Експеримент, як комплексний метод наукового дослідження, вважається найскладнішим методом вивчення педагогічних явищ і процесів. Метою експерименту є не лише пізнання вже існуючих педагогічних процесів і явищ, розкриття сутності різних методичних підходів учителя, але і створення абсолютно нового досвіду, в якому пропонується та перевіряється нова педагогічна концепція.

У педагогічній науці досліджуваного періоду існували різні підходи до визначення сутності поняття "педагогічний експеримент":

– дослідницька робота в школі з певної проблеми;

– метод пізнання, за допомогою якого в природних або штучно створених, контрольованих і керованих умовах досліджуються педагогічні явища та процеси, здійснюється пошук нових, ефективних

шляхів розв'язання педагогічної проблеми, ситуації або завдання;

– спрямована і контрольована педагогічна діяльність щодо створення та апробації нових методів, прийомів та форм навчання, виховання, управління закладом освіти;

– комплексний багатокomпонентний метод дослідження, призначений для об'єктивної та доказової перевірки вірогідності гіпотези, теоретичних конструкцій, уточнення окремих висновків наукової теорії, який є ієрархічно організованим і контрольованим процесом науково-педагогічної діяльності.

Залежно від завдань експерименту, характеру, напрямку дослідження та об'єму матеріалу, який охоплюється в ньому, виділяють різні типи експериментів. Нині в педагогічній науці за основними її розділами чітко виокремилися такі типи експерименту: дидактичний, виховний та експеримент у галузі школознавства [3; 4; 8].

Зупинимось детальніше на якісному аналізі та виявленні сутності дидактичного експерименту.

Дидактичний експеримент учені радянської доби називали єдиним засобом підтвердження або спростування вже існуючих теоретичних положень. Він виступає інструментом, за допомогою якого перевіряються і знаходяться нові шляхи у практиці навчання, та є основою для зародження нової педагогічної теорії (нових понять, стійких закономірностей, статистичних законів розподілу педагогічних подій тощо).

Дидактичний експеримент, на думку видатного вченого радянського періоду М.Данилова, є своєрідно сконструйованим та здійсненим дидактичним процесом, який включає принципово нові його елементи і поставлений таким чином, що дає можливість глибше, ніж зазвичай, бачити зв'язки між різними його сторонами і точно враховувати результати внесених змін [6].

Відомий учений досліджуваного періоду С. Архангельський визначив дидактичний експеримент як науково поставлений досвід, що є однією з умов підвищення рівня навчання, за умови його об'єктивності та відповідності завданням розвитку теорії та вдосконалення практики навчання учнів. Його мета полягає у визначенні ефективності застосування нових засобів, прийомів, методів, форм і нового змісту навчання [1, с. 30].

Дидактичний експеримент проводиться в дослідженнях, об'єктом яких виступає навчальний процес (мета навчання; конструювання змісту; вибір засобів, методів та форм організації навчання; вивчення закономірностей, принципів, зв'язків між різними факторами, умовами тощо).

Завданнями дидактичних експериментів є: перевірка певної системи навчання; перевірка ефективності методик навчання; вплив навчального процесу на якість знань учнів, на формування рис особистості; вивчення впливу педагогічних засобів на формування знань, умінь та навичок; порівняння ефективності певних методів навчання; розробка системи заходів з формування в учнів мотивації до навчання, пізнавальних інтересів і потреб; перевірка ефективності заходів з формування навичок навчальної праці; розвиток творчої активності та пізнавальної самостійності учнів; вибір оптимального варіанту системи педагогічних заходів та впливів; попередження неуспішності в навчанні; перевірка дидактичних засобів індивідуалізації та диференціації навчання; вивчення впливу навчання на зміни в сутнісних сферах людини (інтелектуальної, емоційної, наочно-практичної тощо); пошук оптимальних дидактичних засобів для навчання дітей з обмеженими можливостями; перевірка змісту, форм і методів професійної підготовки тощо [3; 4; 8, с. 32].

Таким чином, коло завдань, які розв'язуються за допомогою дидактичного експерименту, досить широкі, охоплюють практично всі основні проблеми дидактики. Слід зазначити, що маючи тісний зв'язок один з одним, кожне із завдань дидактичного експерименту має свій акцент, що й визначає особливості його організації та проведення. Однак основним завданням дидактичного експерименту є варіювання змісту і форм навчальної діяльності випробовуваних з метою визначення впливу цих змін на темпи та особливості розумового розвитку учнів.

Найбільш істотним компонентом дидактичного експерименту є гіпотеза. Про важливу роль і значення гіпотези в педагогічному дослідженні писали багато вчених радянської доби. Так, на сторінках журналу "Советская педагогика" Ш. Ганелін у статті "Деякі питання методики наукового дослідження в галузі дидактики" (1967 р.) зазначив: "Гіпотеза є серцевиною, душею всякого дослідження. У ній отримує свою ясність проблема, що вивчається, імовірно вказуються теоретичні основи та шляхи її розв'язання. З неї саме витікає вибір методу дослідження: вона зумовлює характер необхідного фактичного (у більшості випадків експериментального) матеріалу, а також установлює певний аспект у підході до розробки цього матеріалу та лінії його збору та аналізу. Гіпотеза містить положення, з яких витікає певний проект розв'язання проблеми" [2, с. 83].

Аналіз робіт Ю.Бабанського, М.Болдирєва, О.Ботвиннікова, Ш.Ганеліна, С.Гончаренка, М.Данилова, В.Загвязинського, А.Киверялга, В.Михєєва свідчить, що педагоги-науковці виокремили такі типи гіпотез: індуктивні, дедуктивні та індуктивно-дедуктивні (комплексні) гіпотези; описові, структурні та пояснювальні гіпотези; загальні, часткові та конкуруючі гіпотези; робочі та наукові гіпотези; лінійні та розгалужені гіпотези; гіпотези-припущення, гіпотези-концепції, гіпотези-прогнози; революційні та модифіковані гіпотези; нульові та альтернативні гіпотези.

У науково-педагогічній літературі досліджуваного періоду значна увага приділяється плануванню дидактичного експерименту. Планування дій експерименту є необхідною умовою його проведення. Під плануванням експерименту учені розуміли загальну логіку експерименту. Планування дидактичного експерименту, на їхню думку, передбачало: вивчення теоретичних засад та понятійно-термінологічного апарату дослідження; складання плану (проекту, програми) експерименту; вибір моделі, а також засобів і методів збору експериментальних даних для її побудови; визначення мінімального числа дослідів для повноти об'єму експериментальної інформації та способу її обробки залежно від обраних методів; розробка методики експерименту (вибір засобів та методів фіксації ходу експерименту, вимірювання та оцінка його результатів); визначення послідовності проведення дослідів для зняття небажаних впливів з метою здобуття достовірних результатів; визначення способів і прийомів втручання експериментатора в практичну педагогічну діяльність; розробка нової технології (методики, структури, системи заходів тощо) навчання учнів; попередня оцінка очікуваного результату та визначення необхідних засобів для його досягнення.

Однією з найбільш актуальних проблем у теорії дидактичного експерименту було питання про визначення його етапів. Розглянемо найбільш типову схему дидактичного експерименту в науково-педагогічних дослідженнях радянської доби на рис. 1.

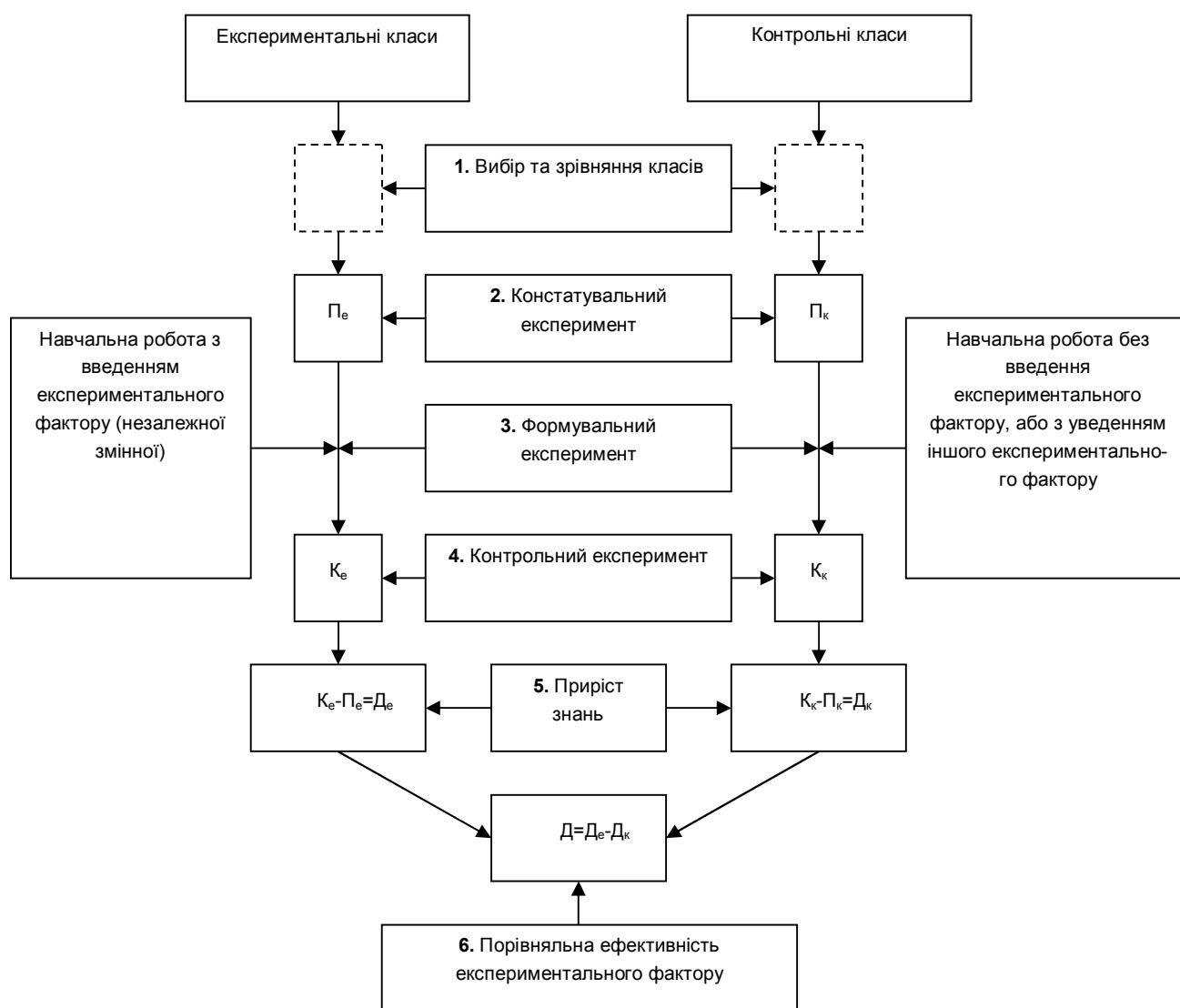


Рис. 1. Схема організації дидактичного експерименту

У дидактичному експерименті науковці досліджуваного періоду (С. Архангельський, Ю. Бабанський, Ш Ганелін, М Данилов, В Загвязинський, А Киверялг, В Михеев та ін.) виокремили такі етапи:

1. Вибір експериментальних і контрольних класів, зрівняння в них умов навчальної роботи (окрім незалежної змінної).
2. Визначення початкового рівня знань, умінь і навичок учнів в експериментальних і контрольних класах (констатувальний експеримент). Знаходження відповідного середнього початкового показника в

обох класах Пе та Пк.

3. Проведення навчальної роботи в експериментальних класах з уведеним експериментального чинника (незалежної змінної), а в контрольних класах без нього або з введенням іншого чинника (формульовальний експеримент).

4. Визначення остаточного рівня знань, умінь або навичок учнів після закінчення формульовального експерименту (контрольний експеримент). Знаходження середніх показників класів Ке та Кк.

5. Визначення приросту знань, умінь і навичок в експериментальних і контрольних класах. Приріст знань обчислюється так: від середнього показника остаточних знань віднімаємо середній показник початкових знань ($K_e - P_e = D_e$ і $K_k - P_k = D_k$).

6. Визначення порівняльної ефективності експериментального чинника (незалежної змінної), що показує вплив нового чинника на навчальний процес або його ефективність порівняно з будь-яким іншим чинником ($D_e - D_k = D$).

Якщо в учнів немає попередніх знань про досліджуване явище або ці знання однакові в учнів експериментальних і контрольних класів, то порівняльну ефективність незалежної змінної можна знайти відніманням від середнього показника остаточного рівня знань учнів експериментального класу середнього показника остаточного рівня знань учнів контрольного класу ($K_e - K_k = D$, оскільки $D = D_e - D_k$, а якщо $P_e = P_k$, то $D_e = K_e$ та $D_k = K_k$) [5, 90–92].

Специфіка дидактичного експерименту визначається певними особливостями, характерними для процесу навчання. Представимо основні сутнісні характеристики, які відрізняють дидактичний експеримент від загальнонаукового експерименту.

У дидактичних дослідженнях радянського періоду перевага віддавалася природному експерименту, що проводився у формі дослідних та експериментальних уроків. Адже проведення експерименту в умовах, найбільш наближених до звичайного навчального процесу, дозволяє дослідникові отримати найбільш достовірні результати в ході вивчення дидактичних явищ і процесів.

Дослідник повинен наближувати дидактичний експеримент до досконалої форми навчального процесу, у якому створюються необхідні умови, що дозволяють учневі оптимально проявити досліджувану властивість. Обов'язковою вимогою до дидактичного експерименту є його навчальна ефективність. Хід експерименту та його результати не повинні негативно впливати на навчальний процес, тобто знижувати рівень знань випробовуваних. Слід зазначити, що експеримент завжди пов'язаний з певним ризиком, оскільки він не гарантує позитивного результату. Негативний результат експерименту також має певне соціально-педагогічне значення, оскільки застерігає інших дослідників від подібних помилок і невдач.

Особливість експерименту як методу наукового дослідження полягає в тому, що дослідник керує педагогічним процесом. Специфіка дидактичного експерименту виявляється в його багатofакторності, наявності випадкових величин, штучності поведінки випробовуваних та ін. Дослідник безпосередньо впливає на хід експерименту, оскільки виступає активним його учасником. Усе це відбивається на характері процесу, явища, що вивчається, і впливає на результати експерименту та може призвести до певних помилок.

Учасниками дидактичного експерименту виступають учителі, учні та їхні батьки. Отже, дослідник повинен підготувати всіх учасників до експерименту, ознайомити їх з його програмою. Під час проведення експерименту слід враховувати інтереси всіх його учасників, установлювати доброзичливі взаємини між дослідником і випробовуваними, дотримуватися професійної етики науковця.

Дидактичний експеримент є тривалим за часом. У процесі його проведення здійснюється накопичення значної кількості фактів, необхідних для здобуття достовірного і логічно обґрунтованого висновку.

Дуже часто впроваджуване дослідником нововведення вимагає досить тривалого періоду навчання. Для повної перевірки його ефективності необхідно багато часу, протягом якого можуть відбутися значні зміни у складі учнів, у змісті та методах викладання. Отримані при цьому дані можуть втратити наукову цінність. Отже, у таких ситуаціях дослідник на формульовальному етапі дидактичного експерименту може використати методи "зрізів" і "моделей". Сутність методу "зрізів" полягає в тому, що для перевірки ефективності розробленого нововведення експериментальне навчання проводиться не від одного класу до іншого з одним і тим самим складом учнів, а одночасно на декількох паралелях з різним складом учнів. При такій організації формульовального експерименту об'єктивність отриманих даних забезпечується одночасним проведенням експерименту з великим числом випробовуваних. Отже, якщо ефективність нововведення виявиться при такій системі перевірки, тобто через виявлення позитивних змін у навчанні в "зрізах", то дане нововведення виявиться тим більш ефективним при його застосуванні до одних і тих же учнів упродовж усіх років їхнього навчання в освітньому закладі.

Сутність методу "моделей" полягає в комплексному використанні нововведень, що перевіряються, у процесі навчання учнів однієї паралелі. При цьому нововведення, які будуть впроваджуватись у наступних класах, замінюються їх своєрідними "моделями". Якщо дані "моделі" дадуть певний позитивний результат, то їхнє впровадження впродовж декількох років навчання буде значно ефективним. Отже,

порівняння експериментальних даних, отриманих двома різними методами: "зрізів" і "моделей", дозволить дослідникові посилити об'єктивність експерименту, підвищити вірогідність його результатів.

При проведенні дидактичного експерименту важливим є здійснення психологічних спостережень за випробовуваними з метою обліку та оцінки їхньої розумової діяльності, вивчення психологічних властивостей особистості учнів. Експериментатор повинен ретельно вивчати та враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, адже з віком формується критичне ставлення особистості до оточуючого.

Учені радянської доби розглядали питання єдності кількісного і якісного аналізу в дидактичному експерименті. Адже вмiле поєднання дослідником якісного та кількісного аналізу значно підвищує об'єктивність результатів дидактичного експерименту. Важливим етапом дидактичного експерименту вчені досліджуваного періоду (С. Архангельський, С. Машніков, В. Михєєв та ін.) називали виявлення параметрів і критерію оцінки засобів і способів проведення вимірювань. Для оцінки ефективності впроваджуваних у дидактичному експерименті методів, засобів і форм навчання використовувалися такі критерії: критерій якості засвоєння знань (об'єм, системність, дієвість знань тощо), критерій розвитку самостійності та творчої активності та ін. Дані критерії дозволяли здійснити якісний аналіз об'єкту, що вивчався. Для повного та об'єктивного дослідження не менш важливими є кількісні критерії оцінки прийомів, засобів, методів і форм навчання: успішність учнів, показник якості засвоєння навчального матеріалу, витрати учнем навчального часу при вивченні певної теми та ін. [1].

Висновки. Отже, експеримент дозволяє дослідникові глибоко проникнути в сутність дидактичних явищ, установити причинно-наслідкові зв'язки між окремими їх компонентами, виявити загальнодидактичні, методологічні та психологічні закономірності, що керують навчальним процесом, визначити оптимальні шляхи розробки та апробації нових організаційних форм навчання, перевірку прийомів, засобів і методів навчання тощо. Організація та проведення дидактичного експерименту в науковому дослідженні дозволяє вивчити взаємозв'язки між педагогічними явищами та процесами, провести глибокий якісний аналіз і точну кількісну оцінку результатів дослідження.

У процесі організації та проведення дидактичного експерименту, аналізу та осмислення отриманих результатів дослідник виконує такі мислительні операції:

- виявлення логічних взаємозв'язків між складовими педагогічної проблеми, яку необхідно розв'язати;
- перетворення конкретних уявлень в абстрактну форму і навпаки;
- регулювання темпу проведення експерименту та обґрунтування переходу від одного етапу до іншого;
- пошук засобів запобігання можливим неточностям або помилкам під час вимірювання педагогічних явищ і процесів, що вивчаються;
- співвідношення способу розв'язання дослідницької педагогічної задачі з методами розв'язання схожих за характером завдань в інших наукових галузях (психології, соціології, економіці тощо);
- застосування сучасних математичних методів (методу матриць, граф, програмування тощо) та різних видів аналізу (альтернативного, кореляційного, дисперсійного, факторного тощо) для обробки даних, отриманих у дидактичному експерименті;
- визначення видів інформаційної дії для корекції проміжних результатів педагогічного експерименту;
- дослідження можливості впровадження результатів експерименту в навчальний процес з метою підвищення його загальної ефективності.

Складність і розмаїття педагогічної проблематики змушує дослідників використовувати не лише відомі методи та прийоми педагогічних досліджень, а й шукати нові шляхи, форми та засоби проведення дидактичних експериментів в умовах швидкого поширення сучасних технологій навчання.

Література

1. Архангельский С.И. О моделировании и методике обработки данных педагогического эксперимента / С.И. Архангельский, В.И. Михеев, С.А. Машников. – М. : Знание, 1974. – 48 с.
2. Ганелин Ш.И. Некоторые вопросы методики научного исследования в области дидактики / Ш.И. Ганелин // Советская педагогика. – 1967. – № 1. – С. 83.
3. Загвязинский В. И. Методология и методика дидактического исследования / В.И. Загвязинский. – М. : Педагогика, 1982. – 160 с.
4. Занков Л.В. О предмете и методах дидактических исследований / Леонид Владимирович Занков. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 148 с.
5. Кыверялг А.А. Методы исследования в профессиональной педагогике / Антс Аугустович Кыверялг. – Таллин : "Валгус", 1980. – 334 с.
6. Проблемы методологии педагогики и методики исследований : [монография] / Под ред. М. А. Данилова и Н. И. Болдырева. – М. : Педагогика, 1971. – 352 с.
7. Российская педагогическая энциклопедия : В 2 тт. / Гл. ред. В.В. Давыдов. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1993. – Т. 1. – А – М. – 608 с.
8. Теория и практика педагогического эксперимента : [коллективная монография] / Под ред. А. И. Пискунова, Г. В. Воробьева. – М. : Педагогика, 1979. – 208 с.

ДИДАКТИЧЕСКИЙ ЭКСПЕРИМЕНТ В ОТЕЧЕСТВЕННЫХ НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЯХ (1945-1991 ГГ)

Резюме

В статье охарактеризован дидактический эксперимент как один из ведущих типов экспериментов в научно-педагогических исследованиях советского периода. Выявлена сущность понятий "эксперимент", "педагогический эксперимент", "дидактический эксперимент", определены цель и основные задачи дидактического эксперимента. Представлена типовая структура дидактического эксперимента, а также его характерные особенности и специфические черты. Сделан акцент на том, что опыт экспериментирования ученых исследуемого периода в области дидактики является ценным для современности в условиях быстрого распространения новых технологий обучения.

Ключевые слова: методы научного исследования, эксперимент, дидактический эксперимент, научно-педагогическое исследование, структура и содержание дидактического эксперимента.

Y.A. Panasenko

DIDACTIC EXPERIMENT IN DOMESTIC SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL RESEARCH (1945-1991 YEARS)

Summary

The didactic experiment as one of the fundamental types of experiments in scientific-pedagogical researches of the Soviet period is described in the article. The essence of such notions as "experiment", "pedagogical experiment", "didactic experiment" is revealed, the purpose and the basic tasks of the didactic experiment are determined. The typical structure of the didactic experiment as well as its characteristic features and peculiarities are presented. The author emphasizes that the experience of scientists' experimentation in the branch of didactics in the investigated period is essential for the present in the conditions of the rapid spread of new teaching technologies.

Key words: methods of scientific investigation, experiment, didactic experiment, scientific pedagogical research, the structure and the content of the didactic experiment.

УДК 37.091.12

С. В. Грищенко, О.А. Маковська

МОТИВАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовані основні підходи до визначення понять "педагогічні технології", "мотивація до професійного самовдосконалення". Особлива увага приділяється характеристиці мотиваційних педагогічних технологій в процесі підготовки соціального педагога до викладацької діяльності. Висловлюються думки, що застосування мотиваційних технологій у навчально-виховному процесі сприятиме формуванню професійної спрямованості у соціальних педагогів; професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня своєї професійної компетентності та розвитку професійних якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов професійної діяльності та особистої програми розвитку; процес розробки мотиваційних педагогічних технологій для соціальних педагогів можна назвати процесом проектування.

Ключові слова: професійне самовдосконалення, мотивація, педагогічні технології, готовність до викладацької діяльності.

Постановка проблеми. Процес входження України у світовий освітній простір супроводжується суттєвими змінами у педагогічній теорії та практиці навчально-виховного процесу ВНЗ. За цих умов викладачам ВНЗ необхідно орієнтуватися у різноманітних сучасних школах, ідеях, інноваційних підходах, володіти освітніми технологіями. Поняття "технологія навчання" не є на сьогоднішній день загальноприйнятою в традиційній педагогіці. Але для традиційного навчання існували й існують традиційні технології навчання, які використовує викладач в навчальному процесі, не вживаючи самого терміну. Поняття "технологія навчання" в найширшому розумінні виступає як загальна наукова основа для побудови навчального процесу, і визначає застосування тих чи інших методів, методик, прийомів і засобів, спрямованих на чітку ефективну організацію й управління навчально-виховним процесом. Тому проблема мотивації професійного самовдосконалення майбутніх спеціалістів як умова формування готовності до викладацької діяльності є актуальною в наш час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В психолого-педагогічній літературі зустрічаються поняття "педагогічні" або "навчальні" технології. Варто також враховувати існування поняття "технології" та "технологія". Так, В.П. Безпалько, оперуючи поняттям "педагогічна технологія", розкриває комплекс